

Стівен Ван Вліт: «Вам не обов'язково повторювати всі помилки американських фермерів»



Серед експертного десанту зі США цього літа – учасників проекту Польовий агроконсиліум від Travelite AGRO – вирізнявся активним темпераментом харизматичний доктор Стівен Ван Вліт. Завжди в доброму гуморі він створював загальний настрій і тому на кожному шурфі перше слово для «розігріву» дискусії надавали саме йому. Високий, у незмінному польовому капелюсі й у футболці з малюнками комах (причому щодня силуети імаго й метеликів змінювалися), зі стеблами рослин й окремими личинками він нагадував мені одного з героїв роману Жуль Верна «Діти капітана Гранта» – доктора Паганеля. Хоча лише зовні, бо за характером Стівен був зовсім іншим, не таким непевним, як той учений-географ. Навпаки. Доктор Стівен Ван Вліт – агроном-дослідник компанії McGregor, працює з фермерами, власниками ранчо та фруктових садів. Фокусується на вдосконаленні методів вирощування та бізнес-управлінні агровиробництвом. На фініші консиліуму під час конференції Стівен придбав кілька українських вишиванок і вже носив тільки їх.



– Стівене, ви любите рослини чи комах? Бо футболки зі шкідниками збивають із пантелику...

– Я люблю все розмаїття живої природи. Однак носити футболку з качанами кукурудзи чи квіткою соняшнику, погодься, не так цікаво, як із портретом сарани, цвіркуна чи якогось іншого членистоногого. Мій батько вчителював у школі, викладав для 7 та 8 класів хімію та біологію, й ми – четверо братів – завжди цікавилися наукою. Я годинами поринав у світ комах, спостерігав за ними, досліджував, збирав колекції. Нас завжди вчили тримати розум відкритим, уміти аналізувати, досліджувати, розуміти, що відбувається навколо. Зростали ми в невеличкому містечку, в долині між горами, де проживало ледве більше тисячі мешканців. Основне заняття – ягідництво й садівництво, затишна долина створювала чудові умови для наливання соками фруктів та ягід. Я теж, коли був малим, збирав ці яблука, вишні, персики. Коли закінчив школу, остаточно зрозумів, що подобається біологія та комахи.

– Не самі яблука та персики, а те, що ними смакує?

– Точно! – засміявся Стівен. – У нас були проблеми з сараною, я збирав її масово. Дитиною ріс не

дуже слухняною, але щось досліджувати – це мене завжди захоплювало. Пішов учитися до коледжу, на загальну біологію. Й там викладачка, професор ентомології, занурила мене у світ комах просто з головою. Коли я здобув ступінь бакалавра, працювали з нею в двох різних штатах, досліджуючи шкідників сільськогосподарства. Ця спільна робота так зблизила нас, що якби не різниця в 15 років, можливо ми б створили сім'ю. Однак я не ризикнув, захистився й поїхав працювати в штат Вайомінг, мабуть, найкрасивіший штат, скелястий. Ви ж фільми про Дикий Захід дивитеся, Еллуостун? То це воно. Хоча пропонували лишитися в університеті на кафедрі.

– То ви лишилися в ентомології?

– Ні, не лишився. Був ще один професор, котрий сказав: «Переходь із темного боку на світлий», тобто з ентомології до агрономії. Це жартома, звісно. Однак він мене спокусив агрономією. Просто зманив до себе, бо пообіцяв заплатити за моє подальше навчання і трирічні дослідження, в нього я і захистився. Потім мене найняла велика фармацевтична компанія, котра, крім виготовлення ліків, мала й сільськогосподарське відділення, яке я очолив. Працював



із пестицидами на озимій пшениці, ріпаку, картоплі, ячмені. У сфері інтересу було п'ять штатів, зокрема й регіон, де я живу.

– Ви працювали з ГМ-культурами?

– Ні. Це була пшениця, стійка проти певних гербіцидів. Як, наприклад, є ріпак під Євро-Лайтнінг, але ж він не ГМ-культура, так само є подібна пшениця. Через три роки в мене підросла донька, вона їздила зі мною по полях. Їздити доводилося багато й ставало все важче жити на колесах. І коли доньці виповнилося п'ять років, я покинув компанію, переїхав до Айдахо, де урядовий сервіс USAID найняв мене як агронома. З одного боку, мені подобалася ця робота – знову дослідження. Однак два роки попрацював, а потім спитав керівництво про те, над чим став задумуватися все більше: як моя робота покращує життя фермерів?

А ніяк! Бо моя робота допомагає урядовим організаціям, а от реальним фермерам – ні. Тож я перейшов на консультаційну роботу для фермерів. Став співпрацювати з Вашингтонським державним університетом, там трудився 18 років. Дослідницький центр університету займав територію площею 795 гектарів польової станції на захід від

Сент-Луїса й використовувався як біологічна польова науково-дослідницька станція та науково-освітній центр. Коли університет відійшов від сільського господарства, я перейшов на приватну консультаційну роботу, працюю за угодами – зазвичай два роки, іноді чотири-п'ять, супроводжую певний агробізнес.

– Ви більше спеціалізуєтесь на пшениці?

– По пшениці я захистив дисертацію, але це не означає, що вона – улюблена культура. Мені більше подобаються бобові – нут, горох, а ще – ріпак. Просто пшеницю я вже добре вивчив.

– На одному з полів ви радили зменшувати норму висіву озимої пшениці. У нас цей тренд останніми роками теж спостерігається. Втім, деякі фахівці застерігають від такого кроку: мовляв, ми робимо помилку, бо йдемо за порадами тих, хто працює в інших умовах.

– Основна частина м'якої озимої пшениці в США вирощується в штаті Вашингтон, звідти родом я сам і там працюю. В Україну приїжджаю вже давно й одного разу взяв сорт української пшениці, вже точно не пам'ятаю, але якась білоцерківська. У нас умови дуже схожі з вашими. Я висівав її за зменшеними нормами й отримав

у схожих умовах у схожому кліматі стандартний американський урожай. Тому я впевнено кажу про норму висіву 2,5 млн зернин, а не 4–5 млн, до чого ви звикли.

– Основна тема консиліуму – живлення рослин та підвищення родючості ґрунтів. Багато говорили саме про здоров'я ґрунту...

– Так. Ми не раз бачили у ваших полях невиворнені колоски в нижній частині колосу. Я не стверджую, що тут єдина причина, однак однією з них може бути брак бору. Тому варто було б з фунгіцидним обробітком по прапорцевому листку додавати й бор. Так само не раз ми бачили брак калію, бо нижні листочки зовні жовтіли й відмирили, рослинам почасті бракувало міді, цинку, марганцю. Сажкові хвороби – це теж причина браку міді. Літо було вкрай спекотливим, у такі сезони рослини особливо відчують брак магнію, починаючи в'янути вже при +25°C, а в ті дні було +36–37°C, при цьому знижується стійкість проти хвороб.

Хоча у вас чудові ґрунти загалом. І нерідко вони показують наявність цих елементів. А в рослинах їх нема. Ось у чому суть. Питання в тому, як ці елементи можна завести в рослину, особливо ті, що не мобільні, як фосфор, наприклад. Рослина поживу зде-

більшого отримує через мікоризу, наприклад, 80% фосфору забезпечується саме мікоризою. Якщо ми економимо на добривах, то слід не заважати працювати мікроорганізмам хоча б. Інтенсивний обробіток убиває мікоризу, губить мікроорганізми. Як покращити ситуацію? Є кілька способів. Перший – збалансувати вміст органіки. Це хороші ґрунти, але все одно їх можна і варто поліпшувати. Можна шляхом внесення гною, застосуванням покривних культур. Інший спосіб – мінімізувати обробіток ґрунту.

– Рік Бібер низько оцінив бажання українських аграріїв щось змінити у своїх технологіях. В усякім разі серед тих, у кого побував агроконсиліум у полях. А ви – з побаченого, помилок, запитань українських аграріїв – висували те саме – малу ймовірність змін?

– Деякі готові до таких змін. В українських фермерів високий потенціал, прекрасні ґрунти, хороші знання. Однак лівова частка аграріїв – не досвідчені, почали працювати на себе тільки 1991 року, хоча в усіх є жага отримувати високі врожаї. Часто вони оглядаються один на одного, швидше переймають досвід сусіда чи знайомого, ніж світову новинку. Справжніх піонерів небагато. Чим зараз ми можемо вам допо-

могти? Хочемо допомогти вам уникнути тих помилок, яких свого часу припускалися американські фермери. Однак українські аграрії вперто хочуть іти тим самим шляхом, наробити тих самих помилок. А ще Україна дивиться на Захід. Думає: там високий рівень життя, ті люди мають багато грошей, слід у них навчитися вирощувати кукурудзу, сою, пшеницю. В Україні багато європейських компаній, які продають вам свою техніку, насіння, ЗЗР і просувають свої технології. Однак насправді західна система сільського господарства сама себе руйнує. Без державної підтримки, без цих милиць вона не здатна сама йти вперед. І масу непомітних технологічних помилок ця підтримка виправляє. А ви їх переймаєте, не отримуючи подібної державної підтримки.

Я бачу ваше завдання – мати можливість працювати на землі довгий час. Може, на побудову такої сталості вам знадобиться ще 20–30 років, але вам не слід витрачати на це 200 років, як зробили ми – американці. І мені б хотілося навчити людей працювати сталим способом. З мого досвіду близько 70% фермерів у США відмовилися від оборотного плуга, але все одно різного виду обробітку в них багато. Треба більше дивитися в бік Strip-till і навіть No-till. Однак як американські фермери, так й

українські, насамперед думають про гроші. Я розумію, що в українців наразі проблеми з економікою, й це сильно впливає. Однак гонити за грошима сьогодні на сьогодні, без думки про майбутнє, завтрашній стан ґрунтів, екологію, навколишнє середовище призведе до втрати родючості ґрунтів. То так здається, що нічого страшного: поплив верхній шар ґрунту раз-удруге, понесло вітром-пилукою в лісосмугу, мені вистачить... Може трапитися, що й не вистачить. І тоді в нас не буде жодної можливості заробити гроші взагалі. Я бачу у вас велику жагу до знань і потенційно ви можете в цьому напрямі рухатися швидше й краще, навіть швидше американців. Адже американський фермер сам по собі більший консерватор.

– Зазвичай, у нас потужніші підприємства, агрохолдинги впроваджують технологічні новинки, сучасну техніку, технології, купують якісне насіння і якісні препарати захисту. А ви, експерти, говорите, що вони менш тяжіють до змін.

– Якщо говорити про зміни, то їх рухають менші фермери. У великих – красиві й сильні машини, яскрава сучасна техніка, зручні ангари, сушарки. Вони дешевше купують, бо гурт, більше експортують, тому в них цей бізнес має



багато привілеїв. Дехто навіть у державні програми входить. А маленькому все дається тяжче. І прибутки в нього менші. І проблем у нього більше. І тому він швидше щось змінюватиме на шляху до раціональнішого й дбайливішого господарювання. Якщо в нас прибуткова економіка, навіщо нам змінюватися? Однак що створює цю прибутковість? Хто з них це рахував? Вони придбали насіння дешевше, добрива дешевше, ЗЗР дешевше, у них власні сушарки, їм легше і доступніше взяти дешевші кредити, в них є зв'язки, які допомагають швидше продати. А якщо все це нівелювати, чи буде їхнє господарювання прибутковим? І ці гроші в кишені утримують фермера від змін. Якщо ти йому й скажеш, що він багато втрачає від того, що робить так, а не інакше, він все одно не зміниться. Навіть якщо й побачить це. Якщо кишеня буде порожньою – тоді почне думати. Я бував у Болівії, Ірландії, Німеччині, Казахстані, 5 разів у Молдові й 12 разів в Україні. Тут мені найбільше подобається – є кого навчити, є з ким вести дискусії. Ми бачили у вас різні господарства. Мабуть, то був найменший фермер із найгіршими землями, що ми були в нього аж на кордоні

з Білоруссю – він спускався в шурф, брав у мене аналізатор кислотності ґрунту, вимірював своє поле. У нього було бажання вчитися, змінити технологію. А після нього ми бачили набагато більше господарство, кілька тисяч гектарів, поля в чистоті, там гарно господарюють, є результати. Однак для цих результатів господар несе значні витрати. І в його практиках варто було б багато чого змінити. Він погоджується, уважно слухає. Проте чотири роки тому на його фермі вже були і Ніл Кінсі, й Алан Перрі, і Йорк Байер, вони підказували такі кроки, однак нині побачили, що він анічогісінько не змінив. Нема бажання змінюватися. Фермер і зараз виявляє бажання сіяти покровні, жито, а не кукурудзу по кукурудзі кілька років, чи сою по сої. Побачимо через кілька років знову. Тому це не залежить від кількості землі. Купити новісіньку техніку, дорогі препарати й насіння – це не про зміни в господарюванні на землі, не про ошадливе ставлення до ґрунту, а про більший вал та оперативність роботи. Тобто тут знову ж таки йдеться про гроші насамперед.

– Він думає: навіщо щось змінювати, якщо ця система дає прибуток. Доки проблем же немає...

– У нього є діти. Тепер питання в тому, чи хоче він, щоб його діти мали де працювати? Чи достатньо їм буде того мільйона, що він їм заробить? Чи їм зовсім не потрібна земля, яку він їм передасть у спадок, як ресурс і фактор виробництва? Це не сталість.

– Під час польового турне багато ж було не власників, а найнятих агрономів і керівників компаній. Та навіть власники насправді є тимчасовими орендарями цієї землі.

– Так, це проблема. Особливо погані слова: тимчасове користування. Однак все одно – це їхнє питання. Хочуть мати стабільний бізнес чи думають витиснути якнайбільше й збутися цієї землі? Якщо фермер ще не має права власності на всю землю, то він же контролює більшість землі на своїй фермі? Контролює. І в нього є сила і влада, навіть, якщо це в оренді. Це не виправдання. І все ж я більший оптиміст, ніж Рік Бібер, і скажу, що бачу багатьох українських фермерів, які будуть змінюватися. І вони вже змінюються.

– У нас війна і це шанс усе змінити.

– Справді так, стовідсотково. Ви змінюєте парадигму у війні, ви змінили уявлення світу про вас. Вас побачили, побачили, що є така країна – Україна і вона – не росія, і ви довели це на полі бою. Частково ви так доводите й на полі аграрному. Однак у вас набагато вищий потенціал. Я приїжджаю до України і бачу ці зміни, вони величезні.

Коли ти молодий, можеш сказати: я перескочу через цей паркан легко. Проте багато ваших фермерів має досвід колгоспного життя й вони ці «штани» продовжують носити в нових умовах. Фермери США інтенсивно виснажували землю 200 років, ви – тільки 30, й у вас ще достатньо часу, аби «витискати всі соки» з ваших чудових чорноземів. Однак, ми говоримо вам: схаменіться раніше, не гоніться за сьогоднішнім долларом, не робіть наших помилок, будьте дбайливішими. У вас є цей шанс.

Повторюю, я бачу вашу жагу до змін. І коли охочих змінитися буде 50% хоча б, тоді зміни в країні будуть фантастичними. ☐

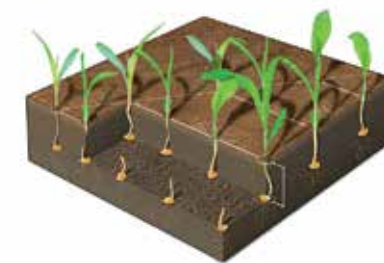
Розмову вів Ігор Самойленко

Tempo L 8-24



Väderstad Tempo L 8-24 – просто вражаюча продуктивність роботи

Напівпричіпні високошвидкісні сівалки точного висіву Tempo L забезпечують удвічі більшу, ніж у традиційних сівалок, продуктивність роботи. Що не менш важливо, в них надзвичайно висока точність та якість висіву. Залежно від моделей сівалки мають змогу змінювати ширину міжряддя від 45 до 80 см. Це значно розширює можливості використання таких сівалок щодо вибору для сівби різних культур і технологій обробітку ґрунту. За потреби сівалки можна обладнати системою внесення добрив з окремими сошниками для внесення висівного матеріалу та поєднаного внесення мікрогранул у рядок із насінням.



Консультації та придбання:

Волинська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька, Івано-Франківська, Закарпатська, Чернівецька обл.: тел. (067) 408 43 91; Житомирська, Вінницька, Черкаська обл.: тел. (067) 568 06 81; Київська, Чернігівська, Сумська обл.: тел. (067) 408 43 92; Полтавська, Харківська, Луганська обл.: тел. (067) 404 39 59; Дніпропетровська, Херсонська, Запорізька, Донецька обл.: тел. (067) 226 47 47; Кіровоградська, Миколаївська, Одеська обл.: тел. (067) 467 10 20, (067) 949 57 39

Більше на vaderstad.com/ua

